

LJILJANA FILIPOVIĆ

Ljubav i čast

Kažu da neparni brojevi imaju i neku božansku moć, bilo da se radi o rođenju, kobi ili smrti.^I

Zašto je Shakespeareov Falstaff odlučio to izjaviti? I tko je on uopće da ga se osnaži tim “proročansko magijskim” riječima? No da nije njega, ne bi bilo ni *The Merry Wives of Windsor* / *Veselih žena windsorskih*.

Apokrifna je pripovijest da je William Shakespeare napisao *Vesele žene windsorske* udovoljavajući prohtjevu kraljice Elizabete I. Toliko joj se svidio neukrotivi lik Sir Johna Falstaffa u *Henriku IV.* da je poželjela vidjeti i neku predstavu o zaljubljenom Falstaffu. Navodno se kraljičina zamisao trebala ispuniti za dva tjedna.

I Shakespeare, W. (1982) *Vesele žene windsorske*, Zagreb: Nakladni zavod MH, str. 121, prijevod Josip Torbarina.

Falstaff: *...nadam se da neparni brojevi nose sreću.*

Shakespeare, W. (1997) *The Merry Wives of Windsor, The Norton Shakespeare*, New York: Norton & Company, str. 1283.

Falstaff: *I hope good luck lies in odd numbers / They say there is divinity in odd numbers, either in nativity, chance, or death.*

Voli se pričavati da neparni brojevi donose sreću, a i Vergilije je rekao da neparni brojevi vesele bogove / the god himself delights in uneven numbers / Eclogue VIII

<https://www.poetryintranslation.com/PITBR/Latin/VirgilEclogues.php>

Zašto se kraljici Elizabeti svidio baš Falstaff? U komadu iz kojega se kao popularno naslijeđe proširio citat:

Ali je misao rob životu, a život luda vremenu, a vrijeme, koje nadzire cijeli svijet, mora jednom stati.^{II}

u kojem Falstaff postavlja pitanje: *Što je čast? Riječ. Što je u toj riječi čast? Što je ta čast? Zrak.^{III}*

Falstaff se pojavljuje u prvom i drugom dijelu *Henrika IV.*, za koje se smatra da su nastali između 1596. i 1599.; potom je uslije-

II Kao što je poznato, naslov romana Aldousa Huxleyja *Time Must Have a Stop* iz Hotspurova je samrtnog govora iz Shakespeareova 1 Henryja IV., 5. 4

Shakespeare, W. (1997) *1 Henry IV, The Norton Shakespeare*, New York: Norton & Company, str. 1219.

“But thoughts, the slaves of life, and life, time’s fool, / And time, that takes survey of all the world, / Must have a stop.”

Huxley, A. (1965) *Vrijeme mora jednom stati*, Zagreb, Matica hrvatska, prijevod Zlatko Crnković, str. 273.

III Shakespeare, W. (1997) *1 Henry IV, The Norton Shakespeare*, New York: Norton & Company, str. 1214.

“Can honour set-to a leg? No: or an arm? No. Or take away the grief of a wound? No. Honour hath no skill in surgery, then? No. What is honour? A word. What is in that word ‘honour’? what is that ‘honour’? Air. A trim reckoning! Who hath it?”

dio *Henrik V.* 1599., u kojem se spominje tek njegova smrt.

No Falstaff nastavlja živjeti. Orson Welles 1966. snima film *Chimes at Midnight / Ponoćna zvona* usredotočen na Shakespeareova Sir Johna Falstaffa i njegov odnos s princem Halom, koji mora odabrati između odanosti Falstaffu ili svojem ocu, kralju Henriku IV. Wellesov film, u kojem i sam glumi, govori o izdaji prijateljstva. Welles ga je smatrao svojim najboljim djelom, a Falstaffa je proglasio „najvećim Shakespeareovim likom“.^{IV}

Falstaff je, unatoč tome što nije ni fizički privlačan (a ni posebno moralan), jedan od popularnijih Shakespeareovih likova.^V

IV Sir John Falstaff, taj najkomičniji Shakespeareov lik, kako ga se voli nazivati, omiljeno je nadahnuće, između ostalog, i u djelima:

- *Falstaff*; roman, objavljen u Sjedinenim Američkim Državama 2003. (u Engleskoj 1976.) fikcionalizirana je verzija Roberta Nyea o Falstaffu kojemu je 81 godina i diktira svoje memoare. Prisjeća se zgoda u oba Shakespeareova komada u kojima se pojavio: *Henrik IV.* i *Vesele žene windsorske*.
- *Shakespeare-In-Essence: Falstaffove pustolovine* (2002.) Myrona Stagmana osvjetljava duhoviti lik Falstaffa pružajući čitatelju bolje razumijevanje kako i zašto ga je Shakespeare stvorio.
- Bloom, H., ur., (2003) *Sir John Falstaff* (Bloom's Major Literary Characters), New York: Chelsea House Publications
- Bloom, H. (2017) *Falstaff: Give Me Life*, New York: Scribner
- Bloom se prisjeća da je W. H. Auden izjavio da je „više volio Verdijeva Falstaffa od Shakespeareova“.

V Henry IV, Part 1: Act 1 Scene 2

PRINCE HENRY:

Thou art so fat-witted, with drinking of old sack and unbuttoning thee after supper and sleeping upon benches after noon, that thou hast forgotten to demand that truly which thou wouldst truly know. What a devil hast thou to do with the time of the day? Unless hours were cups of sack and minutes capons and clocks the tongues of bawds and dials the signs of leaping-houses and the blessed sun himself a fair hot wench in flame-coloured taffeta, I see no reason why thou shouldst be so superfluous to demand the time of the day.

Možda upravo zato. Ne suzdržava se lice-mjerju prodrijeti do srži. Bez suzdržavanja će ismijati čast na koju se mnogi pozivaju. Nespretn je i komičan 'zlikovac'. No Shakespeare ga je učinio majstorom dosjetke.

Kraljica Elizabeta I. itekako je dobro poznavala častohleplje, udvornost, servilnost, prijetvornost i borbu preživljavanja. Ali tko se s time nije susreo? Zahtjevom da se napiše komad u kojem se Falstaff zaljubljuje, možda je poželjela obuzdati njegovu nestašnu pragmatičnu prirodu. Ili mu dati priliku za sreću ljubavi koju nije poznavala. Ili ju je tajila.

Bez obzira na kraljičinu zaigranu želju, *Vesele žene windsorske* nisu Falstaffu donijele sreću eventualne ljubavi. Toliko je razljutio odabranice s kojima se želio poigrati, da je jedna od njih, Shakespeareova gospođa Page, zaprijetila: *Podnijet ću prijedlog parlamentu da se zakonski potamane svi muškarci*.^{VI}

No prije nego što se ona glasno naljutila 1597., Shakespeareove žene već su bile kroćene da bi bile poslušne. Tjerane u samo-ubojstvo, silovane, odrezanog jezika i ruku. Tit ubija osakaćenu kćer: “Umri, Lavinijo, nek sram umre s tobom. / Sa sramom nek umre tuga očeva!”^{VII}

Nikakve vajde od mogućega obraćanja parlamentu. Ni onda, ni četiri stoljeća poslije Ni nakon te kratke pobune, Shakespeareove

VI Shakespeare, W. (1982) *Vesele žene windsorske*, op. cit., str. 44.

Shakespeare, W. (1997) *The Merry Wives of Windsor, The Norton Shakespeare*, op. cit., str.1246.

MISTRESS PAGE: "Why, I'll exhibit a bill in the Parliament for the putting down of men."

VII Shakespeare, W. (1977) *Tit Andronik*, Zagreb: Matica hrvatska, prijevod: T. Ladan, str. 101.

Shakespeare, W. (1995) *Titus Andronicus*, London: Routledge, str. 267.

"Titus: Die, die, Lavinia, and thy shame with thee, / And with thy shame thy father's sorrow die."

ljutnje, nije im bolje. Ako nisu bile ubijene, gurnute su u prostituiranje^{VIII} ili često i u okrutan bijeg iz vlastite patnje. Falstaffov plan da zavede dvije udane žene i da ih financijski olakša, doživljava fiasco. S obzirom na to da su prijateljice, razotkrivaju njegove planove i odlučuju ga raskrinkati i poniziti. Pritom je to i prilika da i muževima očitaju lekciju (jedan od njih, muž gospođe Ford, ljubomoran je i nepovjerljiv, samo se brine da ne bude prevaren, da mu ne strada čast). Reklo bi se jednostavna pripovijest, koja publiku ne bi previše opterećivala da se ne otvara mogućnost promišljanja što se zapravo skriva iza izjave gospođe Page o *prijedlogu zakona da se potamane muškarci*. Često se ističe da su *Vesele žene* „jedina komedija smještena u Englesku Shakespeareova vremena koja prikazuje obiteljski stil života običnih građana“.^{IX}

Nema nikakva ni veselja ni radosti u *Veselim ženama windsorskim*. A ni ljubavi. No ima puno manipulacije koja misli da je ljubav.

Želite li prošetati renesansom, nema boljeg društva od Francis Yates. Govoreći o shakespearovskim vilama, ističe njihovu lojalnost u obrani čednosti. U *Veselim ženama windsorskim* kažnjavaju Falstaffa zbog njegove požude. Bijelom magijom štite od zlih utjecaja. Uvjerena je da te elizabetinske vile nisu manifestacije narodne ili pučke tradicije te da su izvori literarni i religiozni, u arthurijanskoj legendi i u bijeloj magiji kršćanske

VIII Kresidu podvodi vlastiti stric Troilu, a kad zatreba, *ekspedira* je prebjeglom ocu, Grcima i Diomedu, optužujući je za vlastito *nesretno* postojanje. Potrošna je roba. Shakespeare, W. (1990) *Troilo i Kresida*, op. cit., str. 128. Pandar: "Kamo sreće da se nikad nisi rodila!" Shakespeare, W. (1982) *Troilus and Cressida* op. cit., str. 142; više u: Filipović, Lj. (2023) *Žudnja i izdaja*, Zagreb, Hrvatski centar ITI.

IX <https://www.encyclopedia.com/arts/culture-magazines/merry-wives-windsor>

kabale. Ipak, vrhunski izraz shakespearovske vilinske zemlje je *San ljetne noći*.^X

„Renesansa Friedrichu Engelsu nije samo preokret u ideološkom i duhovnom životu tog razdoblja, naglašava da podrijetlo tog novog doba treba tražiti prije svega u gospodarstvu i politici.“^{XI}

Vile u *Veselim ženama windsorskim* svjesne su da samo glume vile. Djecu za uloge pripremaju gospođe Ford i Page, koja izlaže plan kako da se osvete Falstaffu:

... *Kćer moju Annu Page i maloga mog sina*

I troje ili četvero njihova rasta

Obučićemo kao vražićice i vile

I vilenjake u zeleno i u bijelo;

Voštanice ko krune nosit će na glavi,

U ruci pak čegrtaljke; I tad najednom,

Odmah čim sretnemo se Falstaff, ja i ona,

Dajte da djeca naglo istrče iz jame

Uz pjesmu neskladnu

...djeca nek opkole i čvrsto stegnu

I štipaju, ko vile, bludnog viteza...^{XII}

Jasno, ubrzo se razotkriva vilenjačka zabava. Nakon prekida šale, Shakespeare svojem komedijaškom ljubimcu i domišlja-

X Frances A. Yates (1979) *The Occult Philosophy in the Elizabethan Age*, London: Ark Paperbacks, str. 148.

XI *Marx Engels On Literature and Art*. Progress Publishers, 1976; Marxists Internet Archive <https://www.marxists.org/marx/works>

XII Shakespeare, W. (1982) *Vesele žene windsorske*, op. cit., str. 111.

tom jezikoslovcu, uostalom i sebi, dodjeljuje malo jezičnog ponosa, izrugujući se svećeniku Evansu:

... *Jesam li morao doživjeti*

da mi se ruga stvor koji od engleskog jezika pravi cicvaru? Pa to je dosta da čovjeku pokvari volju za veselost i noćno skitanje u cijeloj kraljevini.^{XIII}

Za Harolda Blooma zlikovac u *Veselim ženama windsorskim* bezimena je varalica maskiran u velikoga Sir Johna Falstaffa i tek je pseudoFalstaff. „Shakespeareovska farsa gubi se u plitkosti u *Veselim ženama*, pa ipak taj komad pokazuje koliko su zapravo dobre Shakespeareove prve farse, unatoč tome što se može naslutiti da je Shakespeareu bilo neugodno raditi na djelu te da je želio s tim završiti što prije.^{XIV} Prezrevši kraljičin zadatak, bacio je *Falstaffa* u Temzu.

Možete strpati bilo kojeg debelog čovjeka u košaru i to će vas nasmijati. On ne mora biti Falstaff,“ ističe Bloom, „niti njegov stvoritelj mora biti Shakespeare. U trenutku kad je Falstaff, prerušen u punašnu staricu, primio gadne batine, počinje se uviđati da Shakespeare ne mrzi samo tu situaciju, nego i sebe, jer joj je popustio. Konačna poniženost je rogati, okovani pseudoFalstaff, žrtva sado-mazo farse, a možda čak i provala Shakespeareove samomržnje.“ Shakespeareov besmrtni Falstaff, kojem se Bloom oduvijek divi, trpi užasno konačno poniženje zbog javnog odbi-

janja, ali zadržava patos, dostojanstvo, čak i neku vrstu plemenitosti. No zašto je Shakespeare to nametnuo liku koji predstavlja njegovu vlastitu duhovitost u njezinu najvećem trijumfalnom obliku? „Neki feministički kritičari“, podsjeća Bloom, „sugeriraju da je Shakespeare, iako su mu bile samo 33 godine, već strahovao od gubitka seksualne vitalnosti starijeg muškarca i kaznio pseudoFalstaffa kao svojega surogata.“

Bruce Bawer osobito ističe mišljenje Harolda Blooma da bi, želimo li predstaviti Shakespearea samo jednom dramom, to trebao biti potpuni *Henrik IV.*, kojemu bi dodao opis Falstaffove smrti gospodarice Quickly u 2. činu, 3. sceni *Henrika V.*^{XV} Ono zbog čega *Henrika IV.* postavlja na vrh, nije glavna uloga, princ Hal, nego sporedni lik, Sir John Falstaff. Za Blooma su Falstaff i Hamlet dva Bardova ključna lika.^{XVI} Hamlet je veleposlanik smrti, a Falstaff ambasador života. Shakespeare ne dopušta da Falstaff umre na pozornici. Ne želi da svjedočimo njegovu odlasku, a ne želimo ni mi. Zašto? „Budući da je Falstaff život sam“, tvrdi Bloom. Osobno dirnut, primjećuje:

“Svakog drugog tjedna smrt odnese prijatelja ili dobrog znanca. Moja generacija odlazi. Tješi me što je Falstaff među vječno živima.”

Europski institut za ravnopravnost spolova (EIGE) procijenio je 2024. godine da je 12 do 18 % djevojčica koje traže azil u Austriji izloženo riziku od sakaćenja ženskih genitalija.

Dana 2. studenoga 2024. Ahou Daryaei suočila se s osiguranjem kampusa zbog

XIII Shakespeare, W. (1982) *Vesele žene windsorske*, op. cit., str. 131.

Shakespeare, W. (1997) *The Merry Wives of Windsor, The Norton Shakespeare*, op. cit., str. 1288

FALSTAFF: ...Have I lived to stand at the taunt / of one that makes fritters of English? This is enough to be the / decay of lust and late walking through the realm.

XIV Bloom, H. (1998) *Shakespeare: The Invention of the Human*, New York: Riverhead Books, str. 315.

XV Bloom, H. (2017) *Falstaff: Give Me Life*, New York: Scribner.

XVI The Hudson Review, A MAGAZINE OF LITERATURE AND THE ARTS, BOOK REVIEW, Bruce Bawer: Bloom's Falstaff <https://hudsonreview.com/2017/10/blooms-falstaff>

navodnog kršenja zakona o obaveznom nošenju hidžaba u zemlji. Tijekom svađe, u znak prosvjeda, odbacila je i ostalu odjeću. Policajci u civilu prevezli su je u bolnicu prema naredbi iranskih snaga sigurnosti. Sveučilišni dužnosnici zaniijekali su fizičku umiješanost, pripisujući njezine postupke zabrinutostima za mentalno zdravlje.

Nobelovu nagradu za mir za 2023. godinu dobila je zatvorena iranska zagovornica ljudskih prava Narges Mohammadi. Više od dvadeset godina borbe za prava žena učinilo ju je simbolom slobode. Godine 2003. pridružila se Centru za branitelje ljudskih prava, koji je osnovala dobitnica Nobelove nagrade za mir te godine Shirin Ebadi. Pomagala je zatvorenim aktivistima, vodila kampanju protiv smrtne kazne i kritizirala režimsku primjenu mučenja i seksualnog nasilja. Uhićena je 13 puta i osuđena na 31 godinu zatvora i 154 udarca bičem. U listopadu 2023., kad je objavljen njezin izbor za dobitnicu Nobelove nagrade za mir, bila je u ozloglašenom teheranskom zatvoru Evin. Iz zatočeništva, Narges Mohammadi stajala je na čelu velikih prosvjeda protiv iranskog režima u jesen 2022. Nemire je potaknulo uhićenje, zlostavljanje i smrt mlade Kurtkinje, Mahse Amini zbog nepokrivene kose.

Predsjednička kampanja Donalda Trumpa i Kamale Harris izbore je pretvorila u natjecanje između muškaraca i žena. Bitka između žena i muškaraca vodila se desetljećima, a u izborima je dosegla prekretnicu. Analizirajući Trumpov trijumf, Jia Tolentino tvrdi da je „kad su žene stekle više kontrole nad kulturom dvadesetih godina prošlog stoljeća određena skupina muškaraca izgubila moć“. Već su izlazne ankete pokazale „da su mlade glasačice odabrale, njih 30 – 40 %, Kamalu Harris, dok su njihovi muški kolege u sličnom postotku poduprli Trumpa. To je raskol između konzervativnih i progresivnih

ideja roda. Muškarce plaši ženska očaranost neovisnošću na štetu njihove glavne pozicije,“ tumači Jia Tolentino, „a žene se boje podređenosti muškarcima na račun svojih života. Muškarci koji su glasali za Trumpa plaše se onoga što bi žene zapravo mogle željeti, a žene koje su glasale za Kamalu Harris, strahuju od onoga što će im se učiniti protiv njihove volje.“^{XVII}

10. prosinca 1873. Engels piše Marxu:

„U prvom činu *Veselih žena* ima više života i stvarnosti nego u cijeloj njemačkoj književnosti, a Lance sa svojim psom Crabom vrijedi više od svih njemačkih komedija zajedno.“^{XVIII}

Ishod američkih predsjedničkih izbora 2024. mogao se predvidjeti i smijehom u prostoriji. „Smijeh klizi po rubu neizrecivog,“ uočava Maggie Hennefeld, „kuketira s tabuom opscenosti i nepodnošljivom traumom. Kad je Donald Trump apsurdno optužio migrante s Haitija u Ohiju da jedu tuđe kućne ljubimce, glupi videozapisi naružanih mačjih policija borili su se za viralnu vidljivost. U međuvremenu, simpatični ALF, omiljeni izvanzemaljac s planeta Melmac u TV *sitcomu* koji jede mačke, evocirao je lažni kanibalizam iz *A Modest Proposal / Skromnog prijedloga* Jonathana Swifta 1729., mladenačkog satiričnog pamfleta koji je ponudio rješenje irske prenapučenosti i krize gladovanja posluživanjem novorođenčadi 'pirjane, pržene, pečene ili kuhane!'^{XIX}

XVII Jia Tolentino, "How America Embraced Gender War", *The New Yorker*, Nov 7, 2024.

XVIII Marx Engels Correspondence 1873, Engels to Marx, *Marx Engels On Literature and Art*, Moscow 1976.

XIX "A young healthy child well nursed, is, at a year old, a most delicious nourishing and wholesome food, whether stewed, roasted, baked, or boiled; and I make no doubt that it will equally serve in a fricassee, or a ragout."
A Modest Proposal, by Dr. Jonathan Swift. Project Gutenberg. 27 July 2008. Retrieved 10 January 2012.

“Komedija omogućuje filter svjedočenju negledljivog i davanje oblika krajnjoj besmislenosti jezive stvarnosti utemeljene na spektaklu. Okrećemo se smiješnim gegovima i antropomorfnim mačjim memovima u jeku nasilnog preokreta i povijesnog ćorsokaka.“^{XX}

Michael Billington postavlja pitanje „kazališnim svjetovnjacima“, kako ih naziva, „koji sumnjaju u autorstvo Shakespeareovih drama. Zar uistinu vjeruju da je kapriciozni aristokrat kao što je Earl of Oxford ili legalistički znanstvenik poput Francisa Bacona mogao napisati *Vesele žene windsorske*? U slučaju da su zaboravili, ta briljantna komedija prikazuje kako se srednja klasa osvećuje viteškom predatoru, Sir Johnu Falstaffu. Mogao ju je napisati samo netko tko je razumio zamršenost blisko povezane, provincijske zajednice.“ Uvjeren je da su *Vesele žene* „jedno od Shakespeareovih najpodcjenjenijih djela. To nije samo savršeno strukturirana komedija osvete, nego nudi i klasičnu definiciju engleskosti: u svojem jeziku, okružju i portretu samozadovoljne buržoazije u usponu. Jedno je sigurno: Oxford ili Bacon to nikako nisu mogli napisati. Trebate li dokaz tko je napisao Shakespeareova djela? Pogledajte *Vesele žene windsorske*.“^{XXI}

Koncept vrline u Shakespeareovim *Veselim ženama windsorskim* propituje Melissa Rose Piccinonno.^{XXII} Podsjeća na djelovanje Juana Luisa Vivesa y Marcha, renesansnoga

XX Maggie Hennefeld, “On Cat Memes, Cannibalism, and Election Lead-Up Laughter”, Los Angeles Review of Books, October 2024
<https://lareviewofbooks.org>

XXI Michael Billington, Mon 20 May 2024
https://www.theguardian.com/stage/article/2024/may/20/proof-who-wrote-shakespeare-plays-see-the-merry-wives-of-windsor?CMP=share_btn_url

XXII Melissa Rose Piccinonno: “Redefining Virtue in Shakespeare’s Merry Wives of Windsor”
https://academicworks.cuny.edu/hc_sas_etds/171, Spring 5-5-2017.

španjolskog znanstvenika kojega se zbog promišljanja duše, uvida u ranu medicinsku praksu, emocije i pamćenje često smatra 'ocem' moderne psihologije. No njegovi su spisi izražavali patrijahalna stajališta; smatrao je da žene ne bi trebale biti odgovajateljice:

„Jer Adam je stvoren prvi, zatim Eva. Adam nije bio zaveden, nego je žena bila zavedena i zavedena. Dakle, s obzirom na to da je žena slabo stvorenje nepouzdanog prosuđivanja, lako ju je prevariti (kao što je pokazala Eva), ne bi trebala poučavati, da ne bi, kad povjeruje u neko lažno mišljenje, to prenijela svojim slušateljima kao učiteljica te lako uvjerala druge u svoje pogrešne zaključke, budući da učenici dragovoljno slijede svojega učitelja.“

O tome govori i njegovo djelo *De institutione feminae christianae*, objavljeno 1523., koje je naručila Katarina Aragonska, katolička kraljica, supruga Henrika VIII., za svoju kćer Mary. Svrha knjige bila je uputiti Mary u pravila uloge njezina spola:

„Neudana mlada žena trebala bi se rijetko pojavljivati u javnosti... jer tko može imati poštovanja prema muškarcu za kojeg vidi da njime vlada žena?“

Tu je i poduži popis zadataka za udanu ženu:

„Mora biti odana, predana i poslušna svojem suprugu; mora se prikladno odijevati, pokrivajući svoje lice u javnosti; ne smije pustiti ni jednog muškarca u kuću bez suprugova dopuštenja, i dok poslušnost supruge određuje njezinu čast, suprugova čast proizlazi iz njegove sposobnosti da kontrolira svoju ženu.“

Shakespeare je komedijom *Vesele žene windsorske* uspješno ismijao djelo Juana Luisa Vivesa *De institutione feminae christianae*. Gospođe Ford i Page, otkrivši Falstaffovo

spletkarenje, osvećuju mu se izvrgnuvši ga ruglu, pokazujući svoju domišljatost. Sve ono što je ženama zanjekao Juan Luis Vives y March. Crna kronika svakodnevice pokazuje da često ne uspijeva čak ni odigrati Shakespeareovu komediju.

Prema izvještaju UN-a 2020. godine, oko 47.000 žena i djevojčica diljem svijeta ubili su njihovi intimni partneri ili drugi članovi obitelji. To znači da u prosjeku ženu ili djevojčicu svakih 11 minuta ubije netko iz vlastite obitelji.^{XXIII} Zbog časti koja se skriva iza navodne ljubavi.

Broj žena i djevojaka ubijenih namjerno u 2022. – gotovo je 89.000; to je najveći godišnji broj zabilježen u posljednjih dvadeset godina. Dok je ukupni broj ubojstava na globalnoj razini počeo padati nakon vrhunca 2021., broj ubojstava žena se ne smanjuje.

Povjesničarka umjetnosti Nancy Cotton analizira kako se žene u *Veselim ženama windsorskim* služe prijevarom da bi osnažile i ohrabrile svoje muževe, i njihovu čast, a nedostojne udvarače poput Falstaffa učinile impotentnima. Progovara o optužbama kojima se žene proglašava zlokožnim kastrirajućim vješticama zbog impotencije i navodnih magijskih moći.^{XXIV}

Nije nezabavno gledati kako se samosvojne duhovite mlade žene, u komadu iz 1597., rješavaju čovjeka koji ne želi vidjeti da je odavno prošao dob za udvaranje mladim ženama. Gospođa Page bjesni:

O, kako je pokvaren taj svijet! Čovjek koji se gotovo

XXIII This report was prepared by the Research and Trend Analysis Branch, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).

XXIV Nancy Cotton: "Castrating (W)itches: Impotence and Magic in The Merry Wives of Windsor", *Shakespeare Quarterly*, Volume 38, Issue 3, Autumn 1987, str. 320–326, <https://doi.org/10.2307/2870506>

raspada od starosti hoće izigravati mlada ljubavnika!^{XXV}

Gospođa Ford dodaje:

Da mi je znati

kakva je oluja izbacila tog kita, s toliko tona ulja u trbuhu, na windsorsku obalu?

William Shakespeare, kao uvijek, iz 16. stoljeća zrcali zaslijepljeno suvremeno doba. Razotkriva da je sloboda mladih žena tek prividna, da se njihova poduzetnost smatra vještičarenjem. Godine 1600. spaljen je Giordano Bruno. Nekoliko stoljeća nakon toga, osebujna, samosvjesna žena, oštre percepcije, od vještice je promaknuta u mentalnu pacijenticu.

Novac je zamijenio suosjećanje, moralnost i čast. Brak ostaje dogovorna razmjena moći i mladosti. Ljubav se igra licemjerja. Sreća koju bi mogli donijeti neparni brojevi tek je utjeha.

Novac više ne kupuje samo zemlju, kao što ni usud ne daje samo žene.^{XXVI}

XXV Shakespeare, W. (1982) *Vesele žene windsorske*, op. cit., str. 44.

XXVI "Money buys lands, and wives are sold by fate." (*Merry Wives of Windsor*, Act 5 Scene 5)